

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С.СКОВОРОДИ

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Харків 2023

порушеннями мовленнєвої діяльності.....	542
Сіра С.Д. Алалія в контексті спеціальних психолого-педагогічних досліджень.....	546
Соловійова І. С. Передумови формування навичок писемного мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.....	548
Сорока О.В. Формування уявлень про навколишній світ у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальним порушенням засобами казкотерапії.....	551
Спаських І.Є. Сучасні підходи до комунікативного розвитку дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.....	554
Старіченко Д.І. Логопедична робота зі стимуляції мовленнєвої активності у дітей молодшого віку.....	557
Степаненко Г.В. Формування діалогічного мовлення у дітей середнього дошкільного віку із знм ііі рівня в процесі ігрової діяльності.....	559
Столбова Н.В. Теоретичне обґрунтування проблеми використання дихальної гімнастики як засобу корекції заїкання у дітей старшого дошкільного віку.....	562
Стуцаренко С. О. Заїкання дітей як актуальна логопедична проблема....	566
Тищенко Т.Г. Особливості соціального розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями.....	570
Турчина-Приходько С.М. Зміст корекційної-розвивальної роботи з подолання недоліків лексико-граматичної будови мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.....	572
Фарина Т. Особливості створення казки за допомогою метафоричних асоціативних карток.....	575
Фастовець А.І. Народна та авторська казка як засіб розвитку мовлення дошкільників із ЗНМ.....	578
Фесенко Л.П. Засоби моделювання мовної ситуації при роботі над формуванням самостійного мовлення у дітей із заїканням.....	581
Халіна Т.І. Ігри і ігрові вправи, як провідний засіб логопедичної допомоги дітям із затримкою мовленнєвого розвитку.....	583
Хланта К.В. Особливості формування фонетико-фонематичних процесів у дітей із загальним недорозвитком мовлення.....	586
Чечко Т.М. Особливості психофізичного розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.....	588
Чистова Є.А. Характеристика мовленнєвих порушень у дітей із сенсорною алалією.....	592
Чуйко А.І. Кінезіологічні вправи як засіб розвитку загальної та дрібної моторики молодших школярів із легкими інтелектуальними порушеннями.....	597
Шаровкіна А.В. Особливості засвоєння мовлення дітьми старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням.....	600
Шевченко В.О. Сучасні погляди на причини та механізми виникнення дисграфії.....	603
Шевченко З.Д. Соціалізація осіб з особливими освітніми потребами в	

В роботі: «Прийоми стимуляції мовленнєвої активності у дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку» автор Єлік, А. В. зазначав: «Спеціальні методи і прийоми для стимуляції мовленнєвої активності і мовленнєвого спілкування спрямовані на:

- формування мотиваційно-спонукального рівня мовленнєвої діяльності;
- вдосконалення здатності до наслідування діям;
- розвиток психофізіологічної основи мовленнєвої діяльності: різних видів

сприйняття, фізіологічного і мовленнєвого дихання, артикуляційних навичок;

- формування внутрішнього і зовнішнього лексику, що забезпечує мінімальне спілкування;

- формування початкових навичок граматичного (морфологічного і синтаксичного) структурування мовленнєвого висловлювання;

- формування у дитини здатності до створення внутрішнього плану, програми висловлювання (по початку - примітивного);

- профілактику виникнення вторинних мовленнєвих порушень.

За допомогою комплексного обстеження ми дізнаємось причину порушення мовлення у дітей дошкільного віку та підбираємо прийоми, методи роботи, враховуючи індивідуальні та вікові особливості дітей. Виявляється, що у багатьох випадках у цих особах відсутня мотивація до мовлення. В них немає бажання розмовляти, їй краще кивати головою та спілкуватися жестами» [3].

Отже, спираючись на актуальні дослідження логопедів та дефектологів, важливо зазначити що для розвитку мовленнєвої активності найголовнішим є природне навколишнє середовище. Реалістичні, великі іграшки та взаємодія з ними є більш ефективною, аніж зображення на картках. Мовленнєва стимуляція повинна відбуватись не тільки під час занять, а й у повсякденному житті, в побуті, де дитина стикається з ситуацією, що потребує вираження власних думок, намірів, потреб. Дитині необхідна стимуляція мовлення, мотивація та активне залучення у повсякденну діяльність. Такі методи та прийоми є ефективними як і в мирні часи, так і під час військових дій.

Література

1. Марченко І. С. Напрямки логопедичної роботи з дітьми раннього віку із затримкою мовленнєвого розвитку. Журнал «Логопедія» № 5. 2015. С.46-52.
2. Рібцун Ю. В. Використання наочності в роботі з молодшими дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення. Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. 2010. № 4. С. 32–35.
3. Єлік, А. В. Прийоми стимуляції мовленнєвої активності у дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку. Магістерські студії : альманах. Херсон: ХДУ, 2021. Вип. 21. С. 229-231.

Степаненко Г.В

Здобувач вищої освіти спеціальності 016.01

Спеціальна освіта, логопедія.

Науковий керівник : Туренко Н. М.

Кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ІІ РІВНЯ В ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Оволодіння зв'язним мовленням - одне з головних завдань з розвитку мовлення дітей дошкільного віку у ЗДО. Це обумовлено, насамперед, надзвичайним значенням її в розвитку особистості дитини, її соціалізації. Успішне вирішення цього завдання залежить від багатьох умов (мовного середовища, соціального оточення, індивідуальних особливостей особистості, пізнавальної активності дитини тощо), які необхідно враховувати в процесі цілеспрямованого впливу під час розвитку мовлення. У дошкільному віці дитина опановує насамперед діалогічне мовлення, яке має свої особливості, і проявляються у використанні мовленнєвих засобів, допустимих під час розмови. Діалогічне мовлення є особливо яскравим проявом комунікативної функції мовлення.

Своєчасне оволодіння діалогічним мовленням важливо й для подальшого успішного навчання дитини у школі. Адекватне сприймання і відтворення мовлення казкових персонажів, уміння давати розгорнуті відповіді на запитання, самостійно викладати свої судження – всі ці та інші навчальні дії вимагають від дитини достатнього рівня розвитку діалогічного мовлення.[26]

Звернення до проблеми розвитку зв'язного мовлення в освіті обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку суспільства потрібна особистість, яка відкрита для діалогу. Це - один з показників сформованості індивіда як особистості.[216]

Проблема розвитку діалогічного мовлення дошкільників не є новою але й не втрачає актуальності й сьогодні Вона досліджувалася класиками наукової думки і сучасними науковцями в різних аспектах: психологічному (Л.С.Виготський, Т.О.Піроженко та ін.); психолінгвістичному, лінгвістичному (М.П.Кочерган, Л.І.Мацько та ін.); педагогічному (Л.В.Ворошніна, В.Г.Захарченко, Є.І.Тихеева, та інк); лінгводидактичному (А.М.Богущ, О.М.Біляєв, М.С.Вашуленко, Н.В.Гавриш, Т.К.Донченко, та ін.).

У роботах Галицьких Є.О. зазначено, що діалог - складна форма соціальної взаємодії. Брати участь у діалозі іноді буває важче, ніж будувати монологічне висловлювання. Обмірковування своїх реплік, питань відбувається одночасно зі сприйняттям чужого мовлення. Участь у діалозі вимагає складних умінь: слухати і розуміти думку, що виражається співрозмовником; формулювати у відповідь власне судження, правильно висловлювати її мовленнєвими засобами; міняти за думками співрозмовника тему мовленнєвої взаємодії; підтримувати певний емоційний тон; стежити за правильністю мовленнєвої форми; слухати своє мовлення, щоб контролювати її нормативність і, якщо потрібно, вносити відповідні зміни.

Діалог є школою розвитку та активізації мови, оскільки «справжнє своє буття мова виявляє в діалозі», через діалог дитина засвоює синтаксис рідної мови. У діалозі формується необхідний словник, фонетика, морфологія. Діалог

служить школою розвитку та формування соціального досвіду і досвіду спілкування з причини того, що він є «різновидом людської поведінки», засобом формування особистості і саме буття.

Діалогічне мовлення є первинною формою мови дитини .

Основними завданнями розвитку діалогічного мовлення передбачається навчити дітей:

а) відповідати на запитання і звертатися до інших із запитаннями;

б) підтримувати розмову, продовжувати її відповідно до ситуації спілкування;

в) виявляти ініціативу в розмові з дорослими та дітьми;

г) будувати діалог на запропоновану тему.[136,144]

Зупинимось докладніше на розвитку діалогічного мовлення у дошкільників з ЗНМ засобом ігрової діяльності. На нашу думку, на початковому етапі роботи цікавими іграми, які спонукають дитину до комунікації, можуть бути рухливі ігри, наприклад:

Хлібець (українська народна рухлива гра)

Мета. Закріплювати вміння реагувати на повідомлення й запитання.

Хід гри. Граючі парами, діти, взявшись за руки, встають один за одним (пари за парою). Гравець без пари – хлібець. Він стоїть на деякій відстані від інших гравців і викрикує:

- Печу-Печу хлібець.
- А випечеш? – Запитує остання пара. – Випечу!
- А втечеш? – Подивлюся!

Після цих слів гравці з пари, що стоять у кінці колони біжать по різним сторонам колони з наміром з'єднатися та стати поперед колони. Хлібець намагається піймати одного з них до того, як вони з'єднають руки. Якщо йому це вдасться, він разом з пійманим гравцем стає новою парою. Гравець, що залишається без пари, стає хлібцем. Гра повторюється в тому ж порядку.

Вовк (рухлива гра)

Мета. Закріпити вміння дітей висловлювати прохання та відповідати.

Хід гри. Всі граючі – вівці, вони просять вовка пустити їх у ліс погуляти:

—Дозволь нам, вовк, погуляти у твоєму лісі! Вовк відповідає:

—Гуляйте, так, тільки траву не щипайте, а то мені спати буде ні на чому.

Вівці спочатку гуляють у лісі, але незабаром забувають обіцянку, щиплюють траву й співають:

• Щиплемо, щиплемо травичку, Зелену муравку, Бабусі на рукавички, Дідусю на кафтанчик.

• Поскубали травичку! Нуж-бо! Потрапите мені на вечерю!

Вовк біжить по галявині й ловить овець, пійманий стає вовком, гра відновлюється.

Кішка й мишка (рухлива гра)

Ціль. Учити дітей задавати питання й відповідати на них.

Мета. Гру ведуть двоє дітей. Один гравець – кішка, а інший – мишка.

Діти стяють навкруги, усередині кола кішка й мишка ведуть діалог:

- Мишка, мишка, де була? – У коморі.

- Що там робила? – Сир їла.
- А мені залишила? – Не залишила.
- А де ложечки поклала? – Під бочку сунула.
- А куди глечик поставила? — Ішла по камінцях, напала зла собака, я упустила й розбила.
- Тоді я буду тебе ловити. – Я втечу.

Діти, що стоять у колі, беруться за руки й піднімають їх угору, кішка женеться за мишкою. Якщо вдається піймати, кішка призначає наступну пару гравців. Якщо мишка виявилася потворнішою, то розподіл ролей дістається їй.

Отже, розвиток зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку є одним з головних завдань у дошкільному віці. Зважаючи на те, що діти у першу чергу засвоюють діалогічне мовлення, саме рухливі ігри будуть корисними для дошкільників, бо відомо, що гра є основним засобом розвитку дитини дошкільника.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: наук. кер. А.М. Богущ. - К.: 2012. - 26 с.
2. Богущ А. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика / Богущ А. –Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 216 с.
3. Гінжелюк О. В. Розвиток діалогічного мовлення у дітей із ЗНМ засобами дидактичних ігор і вправ.
4. Рібцун Ю. В. Шляхи формування зв'язного мовлення у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення / Ю. В. Рібцун // Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 3. – К.: Актуальна освіта, 2006. – С.136–144.

Столбова Н.В.

здобувач вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта

Науковий керівник: Міщенко О.А.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДИХАЛЬНОЇ ГІМНАСТИКИ ЯК ЗАСОБУ КОРЕКЦІЇ ЗАЙКАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Здоров'я дітей традиційно є прерогативою державної політики багатьох цивілізованих країн. В останні роки є посилений погляд науковців до дітей з особливими освітніми потребами, окрему ланку займають діти з мовленнєвими порушеннями (А. Богущ, О. Боряк, В. Бондар, Н. Голуб, С. Конопляста, В. Синьов, М. Шеремет).

Аналіз педагогічної, психологічної літератури та статистичних даних свідчить, що зайкання є складним мовленнєвим порушенням, яке займає третє місце серед мовленнєвих порушень. До негативних чинників, що провокують зайкання, відносять: неправильне виховання у сім'ї, стреси, конфліктні ситуації, фізичні покарання [3, 2]. Корекційна робота по подоланню цього порушення дуже складна та тривала. З часом воно може переходити у складну форму, що буде заважати правильності мовлення. Отже, актуально та важливо якомога